

PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- úvod do problematiky

JUDr. Jana Tkáčiková, Ph.D.

Základní pojmy

- Životní prostředí
 - Problém jednoznačné definice
 - prostor s předpoklady (vlastnostmi) umožňujícími život (nejen člověka)
 - systém složek přírodních, umělých a sociálních ve vzájemné interakci
 - Legální definice (§ 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí)
 - vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.
- Pl. ÚS 15/96
 - "Pro **veřejné statky** je typické, že prospěch z nich je **nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání**. Příklady veřejných statků jsou národní bezpečnost, veřejný pořádek, **zdravé životní prostředí**. Veřejným statkem se tudíž určitý aspekt lidské existence stává za podmínky, kdy **není možno jej pojmově, věcně i právně rozložit na části a tyto přiřadit jednotlivcům jako podíly**. Pro základní práva a svobody je, na rozdíl od veřejných statků, typická jejich distributivnost."
- Související pojmy
 - Ekosystém
 - Příroda
 - Životní podmínky

Ochrana životního prostředí

- Činnosti, jimiž
 - se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo
 - se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje.
- Ochrana
 - jednotlivých složek,
 - jejich vzájemných vazeb,
 - životního prostředí jako celku.

ZVLÁŠTNOSTI životního prostředí

- Životní prostředí předpokladem jakékoli formy života při udržení určité kvality
- Nezrušitelná jednota a propojení živých organismů a životního prostředí
- Stav životního prostředí výsledkem spolupůsobení mnoha různých faktorů s časově rozdílnými důsledky
- Nezvratnost nebo velká nákladnost odstranění nepříznivých důsledků
- Působení přírodních zákonů
- Zájem jednotlivce i zájem veřejnosti na ochraně životního prostředí

PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Právo jako nepřímý prostředek k ochraně životního prostředí
 - skrze ovlivňování jednání fyzických a právnických osob
- Předmět regulace
 - společenské vztahy související s ochranou životního prostředí
 - ochrana životního prostředí
 - Činnosti, jimiž
 - se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo
 - se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje.
 - Ochrana
 - jednotlivých složek,
 - jejich vzájemných vazeb.

Vývoj práva životního prostředí

- Do roku 1989
 - ad hoc řešení environmentálních problémů
- Po roce 1989
 - právo na příznivé životní prostředí jedno ze základních lidských práv
 - zřízení Ministerstva životního prostředí
 - postupně koncepční přístup
- Vstup do Evropské unie
 - Harmonizace – 2004 – Transpozice, aplikace, implementace

METODA PRÁVNÍ REGULACE

= právní prostředky k regulaci společenských vztahů

- kombinace veřejnoprávních (převaha) a soukromoprávních
- Druhy prostředků
 - Různá dělení
- ❖ **Administrativně-právní**
 - ❖ přímé působení
 - ❖ např. ukládání povinností, stanovování standardů, kategorizace objektů ochrany, kontrola a dozor, řízení a jiné postupy, právní odpovědnost
- ❖ **Koncepční**
 - ❖ např. plánování, vytváření koncepcí, programů
- ❖ **Institucionální**
- ❖ **Ekonomické**
 - ❖ nepřímé působení, funkce motivační, fiskální, kompenzační
 - ❖ např. poplatky, daně, daňová zvýhodnění, dotace, půjčky, obchodovatelné emisní povolenky
- ❖ **Informační**
- ❖ **Soukromoprávní**
 - ❖ odpovědnost za škodu, náhrady

SYSTÉM PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- **System** (různé členění)
 - **Obecná část**
 - Ústavní základy
 - Institucionální zabezpečení
 - Odpovědnost
 - Průřezové nástroje
 - právo na informace, účast veřejnosti, posuzování vlivů na životního prostředí, územní plánování, integrované povolování
 - **Zvláštní část**
 - Ochrana složek ŽP
 - Příroda a krajiny, ovzduší, voda, les, půda
 - Ochrana ŽP před zdroji ohrožování
 - Odpady, chemické látky, hluk, vibrace,...
 - Ochrana ŽP při činnostech
 - Zemědělství, hornictví,...

PRAMENY PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- **Prameny**
 - Mezinárodní
 - Úmluvy, protokoly
 - Evropské (komunitární)
 - Nařízení, směrnice, rozhodnutí
 - Vnitrostátní
 - Ústavní zákony
 - Zákony
 - Obecně závazné vyhlášky
 - Prováděcí právní předpisy

ÚSTAVNÍ ZÁKLADY

- Ústava
 - čl. 7 „stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství“
 - čl. 10
- Listina základních práva a svobod
 - **čl. 35** – ekologický článek
 - ❖ odst. 1 – právo na příznivé životní prostředí
 - ❖ odst. 2 – právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí
 - ❖ odst. 3 – zákaz ohrožování nebo poškozování životního prostředí nad míru stanovenou zákonem
 - **!!čl. 41 – možnost dovolávat se v mezích zákonů!!**
 - Související
 - čl. 6 – právo na život
 - čl. 31 – právo na ochranu zdraví
 - čl. 11 – vlastnictví a ochrana životního prostředí
 - čl. 13 a 14 – omezení nedotknutelnosti obydlí a svobody pohybu a pobytu
 - a další...
- Zákon o bezpečnosti České republiky
 - Omezení základních lidských práv a svobod v souvislosti s mimořádnými událostmi (živelní pohromy, havárie,...)

Právo na příznivé životní prostředí a postavení právnických osob

- III. ÚS 70/97
 - „skutečnost, že životní prostředí je veřejným statkem (hodnotou) ve smyslu preambule Ústavy a Listiny a čl. 7 Ústavy, nevylučuje existenci subjektivního práva na příznivé životní prostředí (čl. 35 odst. 1 Listiny), jakož i práva v zákonem stanoveném rozsahu se jej domáhat (čl. 41 Listiny)“
 - Je tomu tak proto, že v demokratickém právním státě je životní prostředí hodnotou, jejíž ochrana má být realizována za aktivní participace všech složek občanské společnosti, včetně občanských sdružení a nevládních organizací, které mají povahu právnických osob. Diskurs v rámci otevřené společnosti, realizovaný případně též právními prostředky a v řízení před soudy, je pak účinnou zárukou ochrany přírodního bohatství státu (čl. 7 Ústavy ČR).
- VS 6 A 95/94, I.ÚS 282/97
 - "Právo na příznivé životní prostředí" (čl. 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) je subjektivním hmotněprávním oprávněním, které může příslušet fyzickým osobám jako biologickým organismům. Jeho nositeli však nemohou být osoby právnické."
- NSS 7 A 139/2001
 - „Žalobce může účinně namítat jen tu nezákonnost rozhodnutí, kterou byl zkrácen na svých právech, přičemž zkrácením na právech je pak nutno rozumět nejen zkrácení na právech hmotných, ale i na právech procesních (§ 65 s. ř. s.). Protože žalobce je občanským sdružením, které se zabývá ochranou jednotlivých složek životního prostředí, a není nositelem práv a povinností vyplývajících z práva hmotného, o kterých bylo v tomto správním řízení o udělení souhlasu podle § 22 odst. 1 zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, rozhodováno, mohl v žalobě namítat jen porušení procesních práv.“

PRINCIPY PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Princip ochrany životního prostředí jako nejvyšší hodnoty (čl. 11 odst. 3 a 35 odst. 3 LZPS)
- Princip vysoké úrovně ochrany
- Princip trvale udržitelného rozvoje (§ 6 ZŽP)
- Princip komplexní a integrované ochrany ŽP
- Princip únosného zatížení území (§ 5 ZŽP)
- Princip přípustné míry znečišťování (§ 12 ZŽP)
- Princip prevence (§ 17 a 18 ZŽP)
- Princip předběžné opatrnosti (§ 13 ZŽP)
- Princip odpovědnosti původce
 - V užším ekonomickém pojetí princip znečišťovatel platí
- Princip informovanosti a účasti veřejnosti
- Princip ochrany životního prostředí jako všeobecné povinnosti